

ΓΝΩΜΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

M. POIARES MADURO

της 11ης Ιουνίου 2008¹

1. Η κρινόμενη αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, που εκδικάζεται με την ταχεία διαδικασία του άρθρου 104 α του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, έχει ως αντικείμενο την έκταση του δικαιώματος διαμονής των υπηκόων τρίτων χωρών, που είναι μέλη της οικογένειας πολίτη της Ένωσης. Πρόκειται για ευαίσθητο ζήτημα, διότι συνεπάγεται τον καθορισμό των ορίων μεταξύ, αφενός, του πεδίου εφαρμογής των διατάξεων περί ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής των πολιτών της Ένωσης και, αφετέρου, του ελέγχου της μετανάστευσης, ως προς την οποία τα κράτη μέλη διατηρούν την αρμοδιότητά τους στον βαθμό που η Ευρωπαϊκή Κοινότητα δεν έχει προβεί σε πλήρη εναρμόνιση. Πρόκειται για συνταγματικής τάξεως ζήτημα, πράγμα που εξηγεί την ένταση της σχετικής διαμάχης — δέκα κράτη μέλη παρένεβησαν προς στήριξη της καθής στην κύρια δίκη κυβερνήσεως, αμφισβητώντας την ερμηνεία που προτείνουν οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Είναι επίσης αληθές ότι η ένταση της διαμάχης οφείλεται και στην προηγούμενη νομολογία του Δικαστηρίου, η οποία δεν παρουσιάζει την απαιτούμενη συνοχή. Ακόμη, τα σχετικά με την οδηγία 2004/38/EK² προδικαστικά ερωτήματα που έχουν υποβληθεί στο

Δικαστήριο στο πλαίσιο των υπό κρίση υποθέσεων παρέχουν στο Δικαστήριο τη δυνατότητα να διευκρινίσει τη νομολογία του.

I — Το ιστορικό της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

2. Η κρινόμενη αίτηση προδικαστικής αποφάσεως υποβλήθηκε από το High Court (Ireland), στο πλαίσιο της συνεκδικάσεως τεσσάρων υποθέσεων με αντικείμενο την άρνηση χορηγήσεως άδειας παραμονής σε υπήκοο τρίτης χώρας, σύζυγο εγκατεστημένου στην Ιρλανδία πολίτη της Ένωσης. Σε κάθε μία από τις τέσσερις υποθέσεις, ο υπήκοος τρίτης χώρας εισήλθε απευθείας στην Ιρλανδία και υπέβαλε αίτηση χορηγήσεως πολιτικού ασύλου, η οποία απορρίφθηκε. Μετά την έλευσή του στην Ιρλανδία, ο ενδιαφερόμενος σύναψε γάμο με εγκατεστημένο και εργαζόμενο στην Ιρλανδία υπήκοο άλλου κράτους μέλους. Μετά τον γάμο, υπέβαλε αίτηση για χορήγηση δελτίου διαμονής (residence card) ως σύζυγος νομίμως διαμένοντος στην Ιρλανδία υπηκόου κράτους μέλους. Η αίτηση απορρίφθηκε από τον Υπουργό Δικαιοσύνης, με το αιτιολογικό ότι ο αιτών δεν απέδειξε ότι διέμενε νομίμως σε άλλο κράτος μέλος πριν την έλευσή του στην Ιρλανδία, όπως απαιτεί η ιρλανδική ρύθμιση για τη μεταφορά της οδηγίας 2004/38 στην εσωτερική νομοθεσία. Οι αιτούντες προσέβαλαν τις απορριπτικές

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 — Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/ΕΟΚ, 68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ (ΕΕ L 158, σ. 77).

υπουργικές αποφάσεις περί μη χορηγήσεως άδειας διαμονής, προβάλλοντας ότι η επιβαλλόμενη από την ιρλανδική νομοθεσία προϋπόθεση περί προηγούμενης νόμιμης διαμονής σε άλλο κράτος μέλος, η μη τήρηση της οποίας αποτέλεσε τον δικαιολογητικό λόγο των προσβαλλομένων στην κύρια δίκη απορριπτικών αποφάσεων, είναι αντίθετη στις διατάξεις της οδηγίας 2004/38.

3. Για τον λόγο αυτόν, το αιτούν δικαστήριο έκρινε ότι, για την εξέταση των προσφυγών κατά των επίμαχων αποφάσεων περί μη χορηγήσεως άδειας διαμονής, είναι απαραίτητο να υποβάλει στο Δικαστήριο το ερώτημα αν η δυνατότητα υπηκόου τρίτης χώρας που είναι σύζυγος πολίτη της Ένωσης να επικαλεστεί τις διατάξεις της οδηγίας 2004/38 και, ειδικότερα, το δικαίωμα διαμονής εξαρτάται από το αν αυτός, πριν την έλευσή του στο κράτος μέλος υποδοχής, διέμενε νομίμως σε άλλο κράτος μέλος. Τούτο είναι το αντικείμενο του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος. Αν στο ερώτημα αυτό δοθεί αρνητική απάντηση, πρέπει ακόμη να προσδιοριστεί αν, δεδομένου ότι, κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38, δικαίωμα επικλήσεως των διατάξεων της έχουν μόνον τα μέλη της οικογένειας που «συνοδεύουν» πολίτη της Ένωσης ή μεταβαίνουν στο κράτος μέλος υποδοχής «με σκοπό την οικογενειακή επανένωση», οι υπήκοοι τρίτων χωρών μπορούν, πάντως, να επικαλεστούν τις διατάξεις της εν λόγω οδηγίας παρά το γεγονός ότι ο γάμος συνάφθηκε μετά την έλευσή τους στο ιρλανδικό έδαφος. Προκύπτει έτσι το δεύτερο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, τα οποία αφορούν, κατ' ουσίαν, το αν και κατά πόσον ο χρόνος συνάψεως του γάμου επηρεάζει τη δυνατότητα εφαρμογής της οδηγίας 2004/38. Αυτά είναι τα δύο ζητήματα που θα εξετάσω ακολούθως.

II — Εκτίμηση

Συμβατό της προϋποθέσεως περί προηγούμενης νόμιμης διαμονής σε άλλο κράτος μέλος με την οδηγία 2004/38

4. Το ζήτημα αν η οδηγία 2004/38 θέτει την προηγούμενη νόμιμη διαμονή σε άλλο κράτος μέλος ως προϋπόθεση της δυνατότητας των υπηκόων τρίτης χώρας, που είναι μέλη της οικογένειας πολίτη της Ένωσης, να επικαλούνται δικαίωμα διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής ταυτίζεται με το ζήτημα του πεδίου εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας: εφαρμόζεται αυτή μόνο στις οικογένειες που, πριν την έλευσή τους στο κράτος μέλος υποδοχής, ήταν εγκατεστημένες σε κράτος μέλος; Με άλλα λόγια, κατοχυρώνει η οδηγία 2004/38 μόνον την ελεύθερη κυκλοφορία των μελών της οικογένειας πολίτη της Ένωσης στο έδαφος της Ένωσης ή, επιπλέον, σε ορισμένες περιπτώσεις, την πρόσβαση των εν λόγω προσώπων στο έδαφος της Ένωσης;

5. Η οδηγία 2004/38 δεν δίδει σαφή απάντηση. Κατοχυρώνει, μόνον, με τα άρθρα 6, 7 και 16, δικαίωμα διαμονής των μελών της οικογένειας πολίτη της Ένωσης, τα οποία δεν έχουν ιθαγένεια κράτους μέλους «και συνοδεύουν ή [μεταβαίνουν στο κράτος μέλος υποδοχής με σκοπό την οικογενειακή επανένωση]». Δεδομένου ότι η απάντηση δεν προκύπτει από την ερμηνεία του κειμένου, επιβάλλεται να εξεταστεί ο σκοπός της οδηγίας. Η οδηγία 2004/38 αποσκοπεί στην κατοχύρωση, υπέρ των μελών της οικογένειας πολίτη της Ένωσης, «του πρωτογενούς και ατομικού δικαίωματος ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής στην επικράτεια των κρατών μελών», το οποίο οι πολίτες της Ένωσης

αντλούν απευθείας από το άρθρο 18 ΕΚ³. Επομένως, οι διατάξεις της εν λόγω οδηγίας πρέπει να ερμηνευθούν υπό το πρίσμα του θεμελιώδους δικαιώματος κυκλοφορίας και διαμονής των πολιτών της Ένωσης. Τα δικαιώματα που προβλέπει η οδηγία αυτή πρέπει να ερμηνευθούν κατά τρόπο λειτουργικό, ούτως ώστε να έχουν ακριβώς το περιεχόμενο που απαιτείται για τη διασφάλιση του δικαιώματος κυκλοφορίας και διαμονής των πολιτών της Ένωσης. Με άλλα λόγια, πρέπει να προσδιοριστεί αν, για να μπορεί ο πολίτης της Ένωσης να ασκεί πλήρως το δικαίωμά του διαμονής, πρέπει το δικαίωμα διαμονής των μελών της οικογένειάς του που δεν είναι κοινοτικοί υπήκοοι, δικαίωμα που απορρέει και εξαρτάται από αυτό του πολίτη της Ένωσης⁴, να περιλαμβάνει και δικαίωμα εισόδου στο έδαφος της Ένωσης.

6. Στην ερμηνεία αυτή και στην απάντηση που ενδεχομένως απορρέει από αυτή, τα παρεμβαίνοντα κράτη μέλη δεν μπορούν να αντιτάξουν λυσιτελώς την κάθετη θεσμική κατανομή αρμοδιοτήτων. Μολονότι τα κράτη μέλη διατηρούν, κατ' αρχήν, την αρμοδιότητά τους όσον αφορά τον έλεγχο της μετανάστευσης και, επομένως, όσον αφορά την είσοδο στο έδαφός τους υπηκόων τρίτων χωρών προερχομένων από το εξωτερικό της Κοινότητας, εντούτοις δεν μπορεί εξ αυτού να συναχθεί ότι η οδηγία 2004/38 αφορά μόνον την κυκλοφορία των πολιτών της Ένωσης και των μελών της οικογένειάς τους εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και όχι την πρόσβαση των εν λόγω μελών της οικογένειας στο έδαφος της Ένωσης. Αποτελεί, όντως, πάγια νομολογία ότι τα κράτη μέλη πρέπει να ασκούν τις εθνικές αρμοδιότητές τους τηρώντας το κοινοτικό δίκαιο και, ειδικότερα, σεβόμενα τα θεμε-

λιώδη δικαιώματα ελεύθερης κυκλοφορίας⁵. Έχει κριθεί, συγκεκριμένα, ότι η απαίτηση για σεβασμό του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής των πολιτών της Ένωσης μπορεί να θέσει περιορισμούς στην εκ μέρους των κρατών μελών άσκηση των αρμοδιοτήτων τους⁶ και, ιδίως, των αρμοδιοτήτων τους όσον αφορά τον έλεγχο της μετανάστευσης⁷.

7. Εξάλλου, η δυνατότητα εφαρμογής της οδηγίας 2004/38 όσον αφορά το δικαίωμα εισόδου των μελών της οικογένειας πολίτη της Ένωσης που δεν είναι κοινοτικοί υπήκοοι στο έδαφος της Κοινότητας δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ούτε με βάση τον τρόπο οργάνωσης των κοινοτικών αρμοδιοτήτων, με κριτήριο τις παρεχόμενες από τη Συνθήκη ΕΚ νομικές βάσεις. Βεβαίως, κοινοτικές νομοθετικές πράξεις σχετικές με τη μετανάστευση και τον έλεγχο των εξωτερικών συνόρων μπορούν να θεσπιστούν μόνο δυνάμει των διατάξεων του τίτλου IV της Συνθήκης ΕΚ⁸, ενώ η οδηγία 2004/38 έχει εκδοθεί δυνάμει του τίτλου III της Συνθήκης ΕΚ. Πλην όμως, η οδηγία αυτή ρυθμίζει απευθείας μόνον τα δικαιώματα των πολιτών της Ένωσης, τα δε δικαιώματα των μελών της οικογένειάς τους ρυθμίζονται μόνο στον βαθμό που αποτελούν παρακολούθημα των πρώτων. Το γεγονός ότι η οδηγία αυτή μπορεί έτσι να επηρεάσει τον έλεγχο της μετα-

3 — Βλ. απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2002, C-413/99, Baumbast και R (Συλλογή 2002, σ. I-7091, σκέψη 84).

4 — Ως υπόμνηση, βλ. απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2007, C-291/05, Eind (Συλλογή 2002, σ. I-10719, σκέψεις 23, 24 και 30).

5 — Ως υπόμνηση, βλ. απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2005, C-446/03, Marks & Spencer (Συλλογή 2005, σ. I-10837, σκέψη 29).

6 — Βλ. αποφάσεις της 23ης Νοεμβρίου 2000, C-135/99, Elsen (Συλλογή 2000, σ. I-10409, σκέψη 33), της 2ας Οκτωβρίου 2003, C-148/02, Garcia Avello (Συλλογή 2003, σ. I-11613, σκέψη 25), της 29ης Απριλίου 2004, C-224/02, Pusa (Συλλογή 2004, σ. I-5763, σκέψη 22), της 15ης Μαρτίου 2005, C-209/03, Bidar (Συλλογή 2005, σ. I-2119, σκέψη 33), της 26ης Οκτωβρίου 2006, C-192/05, Tas-Hagen και Tas (Συλλογή 2006, σ. I-10451, σκέψη 22), και της 22ας Μαΐου 2008, C-499/06, Nerkowska (Συλλογή 2008, σ. I-3993, σκέψη 24).

7 — Βλ. απόφαση της 25ης Ιουλίου 2002, C-459/99, MRAX (Συλλογή 2002, σ. I-6591). Βλ., επίσης, απόφαση της 14ης Απριλίου 2005, C-157/03, Επιτροπή κατά Ισπανίας (Συλλογή 2005, σ. I-2911).

8 — Βλ., π.χ., οδηγία 2003/86/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Σεπτεμβρίου 2003, σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης (EE L 251, σ. 12), η οποία παρέχει δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης στους υπηκόους τρίτων κρατών.

νάστευση δεν συνιστά σφετερισμό αρμοδιότητας απορρέουσα από τον τίτλο IV, δεδομένου ότι κύριος σκοπός της είναι να διασφαλιστεί η άσκηση του δικαιώματος κυκλοφορίας και διαμονής των πολιτών της Ένωσης.

8. Μένει, επομένως, να εξεταστεί αν η πλήρης άσκηση των δικαιωμάτων που απορρέουν από την ιθαγένεια προϋποθέτει ότι το παρεχόμενο από την οδηγία 2004/38 δικαίωμα διαμονής των μελών της οικογένειας του πολίτη της Ένωσης μπορεί, σε ορισμένες περιπτώσεις, να περιλαμβάνει δικαίωμα προσβάσεως στο έδαφος της Κοινότητας. Συναφώς, υπενθυμίζεται, πρώτον, η σημασία που δίδεται τόσο από τον νομοθέτη⁹ όσο και από το Δικαστήριο¹⁰ στην προστασία της οικογενειακής ζωής των υπηκόων των κρατών μελών, προς εξάλειψη των εμποδίων στην άσκηση των θεμελιωδών ελευθεριών που κατοχυρώνει η Συνθήκη. Λόγω, μεταξύ άλλων, του συσχετισμού του δικαιώματος σεβασμού της οικογενειακής ζωής με τα δικαιώματα ελεύθερης κυκλοφορίας, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι οι διατάξεις του άρθρου 52 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 43 ΕΚ) και της

οδηγίας 73/148/ΕΟΚ¹¹ πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι υποχρεώνουν ένα κράτος μέλος να επιτρέψει την είσοδο και τη διαμονή στο έδαφός του του συζύγου, ασχέτως της ιθαγενείας του, υπηκόου του κράτους αυτού ο οποίος μεταβαίνει, με τον σύζυγό του στο έδαφος άλλου κράτους μέλους προκειμένου να ασκήσει εκεί έμμισθη δραστηριότητα, κατά την έννοια του άρθρου 48 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 39 ΕΚ), και επιστρέφει προς εγκατάσταση, κατά την έννοια του άρθρου 52 της Συνθήκης, στο έδαφος του κράτους του οποίου έχει την ιθαγένεια· κατά το Δικαστήριο, ο κοινοτικός υπήκοος ενδέχεται να αποθαρρυνθεί και να μην αφήσει τη χώρα καταγωγής του, προκειμένου να ασκήσει έμμισθη ή μη έμμισθη δραστηριότητα, κατά την έννοια της Συνθήκης, στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, αν, όταν επιστρέφει στο κράτος μέλος του οποίου έχει την ιθαγένεια για την άσκηση έμμισθης ή μη δραστηριότητας, δεν επιτραπεί στον σύζυγο και στα τέκνα του η είσοδος και η διαμονή στο έδαφος του κράτους αυτού υπό συνθήκες τουλάχιστον ισοδύναμες προς αυτές που τους αναγνωρίζονται από το κοινοτικό δίκαιο στο έδαφος άλλου κράτους μέλους¹². Επίσης, λόγω του προαναφερθέντος συσχετισμού, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, υπό το πρίσμα του θεμελιώδους δικαιώματος σεβασμού της οικογενειακής ζωής, το άρθρο 49 ΕΚ πρέπει να ερμηνευθεί κατά την έννοια ότι το κράτος μέλος καταγωγής του εγκατεστημένου σε αυτό παρέχοντος υπηρεσίες σε πρόσωπα εγκατεστημένα σε άλλα κράτη μέλη υποχρεούται να επιτρέψει τη διαμονή στο έδαφός του στον σύζυγο, υπήκοο τρίτης χώρας, του εν λόγω παρέχοντος υπηρεσίες¹³. Ακόμη, μολονότι με την απόφαση *Akrich*¹⁴ δεν αναγνωρίστηκε υπέρ υπηκόου τρίτης χώρας, συζύγου

9 — Στην πέμπτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 33) αναφέρεται ότι «το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας απαιτεί, για να μπορεί να ασκείται υπό αντικειμενικές συνθήκες ελευθερίας και αξιοπρέπειας, [...] να καταργηθούν τα εμπόδια στην κινητικότητα των εργαζομένων, ιδίως όσον αφορά το δικαίωμα του εργαζομένου να συνοδεύεται από την οικογένειά του» και στο άρθρο 10 του κανονισμού αυτού κατοχυρώνεται το δικαίωμα των μελών της οικογένειας, ανεξαρτήτως ιθαγένειας, να εγκαθίστανται με τον εργαζόμενο υπήκοο κράτους μέλους στο έδαφος άλλου κράτους μέλους. Με παρόμοια διατύπωση, στην πέμπτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2004/38 υπενθυμίζεται ότι το «δικαίωμα όλων των πολιτών της Ένωσης να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, προκειμένου να ασκείται υπό αντικειμενικές συνθήκες ελευθερίας και αξιοπρέπειας, θα πρέπει να παρέχεται και στα μέλη της οικογένειάς τους, ανεξαρτήτως της ιθαγενείας τους».

10 — Βλ. αποφάσεις της 11ης Ιουλίου 2002, C-60/00, *Carpenter* (Συλλογή 2002, σ. I-6279, σκέψη 38), προπαρατεθείσα απόφαση *MRAX* (σκέψη 53), προπαρατεθείσα απόφαση της 14 Απριλίου 2005, Επιτροπή κατά Ισπανίας (σκέψη 26), της 31ης Ιανουαρίου 2006, C-503/03, Επιτροπή κατά Ισπανίας (Συλλογή 2006, σ. I-1097, σκέψη 41), και προπαρατεθείσα απόφαση *Eind* (σκέψη 44).

11 — Οδηγία του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1973, περί καταργήσεως των περιορισμών στη διακίνηση και στη διαμονή των υπηκόων των κρατών μελών στο εσωτερικό της Κοινότητας στον τομέα της εγκαταστάσεως και της παροχής υπηρεσιών (ΕΕ ειδ. έκδ. 06/001, σ. 144).

12 — Βλ. απόφαση της 7ης Ιουλίου 1992, C-370/90, *Singh* (Συλλογή 1992, σ. I-4265).

13 — Βλ. προπαρατεθείσα απόφαση *Carpenter*.

14 — Απόφαση της 23ης Σεπτεμβρίου 2003, C-109/01 (Συλλογή 2003, σ. I-9607).

πολίτη της Ένωσης ο οποίος επέστρεψε προς εγκατάσταση στο κράτος μέλος καταγωγής του, αντλούμενο από τον κανονισμό 1612/68 δικαίωμα διαμονής στο κράτος μέλος καταγωγής, με το σκεπτικό ότι, προηγουμένως, ο εν λόγω σύζυγος δεν διέμενε νομίμως σε κράτος μέλος, το Δικαστήριο υποχρέωσε, εντούτοις, τις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους καταγωγής να εξετάσουν το αίτημα του συζύγου για είσοδο και διαμονή στο έδαφός του υπό το πρίσμα του θεμελιώδους δικαιώματος σεβασμού της οικογενειακής ζωής, κατά την έννοια του άρθρου 8 ΕΣΔΑ¹⁵, δεδομένου ότι διακυβευόταν το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας πολίτη της Ένωσης.

9. Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η ερμηνεία της οδηγίας 2004/38 υπό την έννοια ότι το αντλούμενο από αυτή δικαίωμα διαμονής, στο κράτος μέλος υποδοχής, των υπηκόων τρίτης χώρας που είναι μέλη της οικογένειας πολίτη της Ένωσης δεν τους διασφαλίζει δικαίωμα εισόδου στο έδαφος της Κοινότητας, δηλαδή ότι το δικαίωμα αυτό υφίσταται μόνον εφόσον τα μέλη της οικογένειας διέμεναν προηγουμένως νόμιμα σε άλλο κράτος μέλος, θίγει το δικαίωμα του πολίτη της Ένωσης να διάγει ομαλή οικογενειακή ζωή και, επομένως, το δικαίωμα διαμονής του στο κράτος μέλος υποδοχής. Στις υποθέσεις της κύριας δίκης, το να μην έχουν οι προερχόμενοι από το εξωτερικό της Κοινότητας σύζυγοι των εγκατεστημένων στην Ιρλανδία πολιτών της Ένωσης τη δυνατότητα να μεταβούν στο εν λόγω κράτος μέλος θέτει εν αμφιβόλω το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης να επιλέξουν ελεύθερα να διαμένουν στο κράτος μέλος αυτό, δεδομένου ότι αποτελεί γι' αυτούς κίνητρο να εγκαταλείψουν το ιρλανδικό έδαφος και να μεταβούν σε άλλο κράτος μέλος ή σε τρίτο κράτος, προκειμένου να διάγουν κοινό βίο με τους συζύγους τους. Κατά συνέπεια, για να μπορεί ο πολίτης της Ένωσης να

ασκεί αποτελεσματικά το δικαίωμα διαμονής σε κράτος μέλος διαφορετικό από το κράτος καταγωγής του, πρέπει να γίνει δεκτό ότι το παρεπόμενο δικαίωμα διαμονής που αντλούν από την οδηγία 2004/38 τα μέλη της οικογένειάς του που δεν είναι κοινοτικοί υπήκοοι περιλαμβάνει το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης, ακόμη και στην περίπτωση κατά την οποία το μέλος της οικογένειας προέρχεται απευθείας από το εξωτερικό της Ένωσης. Επομένως, το κράτος μέλος δεν μπορεί να θέσει νομίμως ως προϋπόθεση για την επίκληση των διατάξεων της εν λόγω οδηγίας την προηγούμενη νόμιμη διαμονή των μελών της οικογένειας σε άλλο κράτος μέλος.

10. Στην ερμηνεία αυτή της οδηγίας 2004/38, η Ιρλανδική Κυβέρνηση και τα παρεμβαίνοντα κράτη μέλη αντιτάσσουν τη λύση που δόθηκε με την απόφαση *Akrich*¹⁶, σύμφωνα με την οποία η άσκηση του αντλούμενου από το άρθρο 10 του κανονισμού 1612/68 δικαιώματος υπηκόου τρίτου κράτους, συζύγου πολίτη της Ένωσης, ο οποίος μεταβαίνει στο κράτος μέλος όπου έχει εγκατασταθεί ο πολίτης της Ένωσης, προϋποθέτει προηγούμενη νόμιμη διαμονή του σε άλλο κράτος μέλος, στον βαθμό που ο εν λόγω κανονισμός αφορά μόνον την ελεύθερη κυκλοφορία στο εσωτερικό της Κοινότητας και δεν ρυθμίζει τα σχετικά με την πρόσβαση στο έδαφος της Κοινότητας δικαιώματα του προαναφερθέντος υπηκόου τρίτης χώρας, ο οποίος είναι σύζυγος πολίτη της Ένωσης.

11. Ωστόσο, η λύση που δόθηκε με την προπαρατεθείσα απόφαση *Akrich* δεν μπορεί να τύχει γενικής εφαρμογής, όπως υποστηρίζουν τα κράτη μέλη. Αποτελεί παραφωνία σε σχέση με την κρατούσα νομολογία, σύμφωνα με την οποία η άσκηση του δικαιώματος διαμονής που αντλεί από την κοινοτική νομοθεσία ο υπήκοος τρίτης χώρας που είναι μέλος της οικογένειας πολίτη της Ένωσης

15 — Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, υπογραμμένη στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950.

16 — Προπαρατεθείσα (σκέψεις 49 έως 51).

προϋποθέτει μόνον τη διαπίστωση «οικογενειακού δεσμού». Αυτή ήταν η νομολογία του Δικαστηρίου πριν το 2003¹⁷. Αυτή είναι η νομολογία του και μετά το 2003¹⁸. Λόγω αυτού του δικαιώματος διαμονής, το οποίο αντλείται απευθείας από το κοινοτικό δικαίωμα μόνον προϋπόθεση τη ύπαρξη οικογενειακού δεσμού, το Δικαστήριο έχει κρίνει, αφενός, ότι τα κράτη μέλη δεν μπορούν να λαμβάνουν μέτρα απομακρύνσεως μέλους της οικογένειας πολίτη της Ένωσης, το οποίο δεν είναι κοινοτικός υπήκοος, αποκλειστικά λόγω μη εκπληρώσεως νομίμων διατυπώσεων σχετικών με τον έλεγχο των αλλοδαπών¹⁹, και, αφετέρου, ότι η χορήγηση άδειας διαμονής στο εν λόγω μέλος της οικογένειας έχει διαπιστωτικό μόνον χαρακτήρα²⁰.

12. Εξάλλου, το Δικαστήριο, με την απόφαση Jia²¹, συσχέτισε ρητώς τη διατυπωθείσα με την απόφαση Akrich προϋπόθεση περί προηγούμενης νόμιμης διαμονής με τα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως αυτής, όπου ο υπήκοος τρίτης χώρας, σύζυγος πολίτη της Ένωσης, διέμενε παρανόμως σε κράτος μέλος και επιδίωξε να παρακάμψει καταχρηστικώς την εθνική νομοθεσία περί μεταναστεύσεως. Συγκεκριμένα, ο H. Akrich, ο οποίος, χωρίς να έχει δικαίωμα διαμονής στο Ηνωμένο Βασίλειο, σύναψε γάμο με Βρετανή υπήκοο, συναίνεσε στην έκδοσή του στην Ιρλανδία, όπου είχε εγκατασταθεί προσφάτως η σύζυγός του, και σκόπευε να επιστρέψει στο Ηνωμένο Βασίλειο με τη σύζυγό του, επικαλούμενος το δικαίωμα διαμονής που αντλεί από το κοινοτικό δικαίωμα ο σύζυγος πολίτη της Ένωσης που έκανε χρήση του δικαιώματός του ελεύθερης κυκλοφορίας.

13. Τέλος, πρέπει να ληφθούν υπόψη τα νέα δεδομένα που θέτει η οδηγία 2004/38. Ακόμη και αν γίνει δεκτό ότι η λύση που δόθηκε με την προπαρατεθείσα απόφαση Akrich δεν έχει εφαρμογή μόνο στα περιστατικά της συγκεκριμένης υποθέσεως (κατάχρηση δικαιώματος), η λύση αυτή δόθηκε υπό το κράτος και κατ'εφαρμογήν του κανονισμού 1612/68. Πάντως, σύμφωνα με την τρίτη αιτιολογική της σκέψη, σκοπός της οδηγίας δεν είναι μόνον η κωδικοποίηση, αλλά και η επανεξέταση των ισχυουσών κοινοτικών πράξεων, προκειμένου να «ενισχυθεί» το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής όλων των πολιτών της Ένωσης. Εξάλλου, ενώ ο κανονισμός 1612/68 αφορά, σύμφωνα με τον τίτλο του, μόνον την «ελεύθερη κυκλοφορία» των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας, η οδηγία 2004/38 αφορά το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης όχι μόνον να «κυκλοφορούν», αλλά και να «διαμένουν» ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών, βάσει του δικαιώματος που κατοχυρώνεται με το άρθρο 18 ΕΚ. Με άλλα λόγια, το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων και η σχετική νομοθεσία αποσκοπούσαν κατ'ουσίαν στην κατάργηση των εμποδίων στην κινητικότητα των εργαζομένων. Επομένως, αυτό που ενδιέφερε ήταν ο αποτρεπτικός χαρακτήρας, όσον αφορά την είσοδο σε ή την έξοδο από κράτος μέλος, των λαμβανομένων από τα κράτη μέλη μέτρων. Αυτό είναι σε τελική ανάλυση το σκεπτικό της προπαρατεθείσας αποφάσεως Akrich. Το Δικαστήριο, αφού υπενθύμισε ότι η οικονομία των κοινοτικών διατάξεων αποσκοπεί στη διασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων εντός της Κοινότητας, η άσκηση της οποίας δεν επιτρέπεται να αποβαίνει σε βάρος του διακινούμενου εργαζόμενου και της οικογένειάς του, αποφάνθηκε ότι, όταν ο πολίτης της Ένωσης που είναι εγκατεστημένος σε κράτος μέλος και του οποίου ο σύζυγος, υπήκοος τρίτης χώρας, δεν έχει δικαίωμα διαμονής εντός του κράτους αυτού μεταβαίνει σε άλλο κράτος μέλος για να εργαστεί ως μισθωτός, το γεγονός ότι ο σύζυγός του δεν έχει δικαίωμα, βάσει του άρθρου 10 του κανονισμού 1612/68, να εγκατασταθεί μαζί του στο

17 — Βλ. προπαρατεθείσα απόφαση MRAX (σκέψη 59).

18 — Βλ. προπαρατεθείσα απόφαση της 14ης Απριλίου 2005, Επιτροπή κατά Ισπανίας (σκέψη 28).

19 — Βλ. προπαρατεθείσα απόφαση MRAX (σκέψεις 73 έως 80).

20 — Βλ. προπαρατεθείσα απόφαση της 14ης Απριλίου 2005, Επιτροπή κατά Ισπανίας (σκέψη 28).

21 — Απόφαση της 9ης Ιανουαρίου 2007, C-1/05 (Συλλογή 2007, σ. I-1).

άλλο αυτό κράτος μέλος δεν συνιστά λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση σε σχέση με τη μεταχείρισή τους πριν από την άσκηση εκ μέρους του εν λόγω πολίτη της Ένωσης των διευκολύνσεων που παρέχει η Συνθήκη ως προς την κυκλοφορία των προσώπων. Κατά συνέπεια, η μη ύπαρξη τέτοιου δικαιώματος δεν είναι ικανή να αποτρέψει τον πολίτη της Ένωσης από την άσκηση των δικαιωμάτων ελεύθερης κυκλοφορίας που αναγνωρίζει το άρθρο 39 ΕΚ· αντιθέτως, όταν ο πολίτης της Ένωσης που είναι εγκατεστημένος σε ένα κράτος μέλος και του οποίου ο σύζυγος, υπήκοος τρίτης χώρας, έχει δικαίωμα διαμονής εντός του κράτους αυτού μεταβαίνει σε άλλο κράτος μέλος για να εργαστεί ως μισθωτός, η μετάβαση αυτή δεν πρέπει να έχει ως συνέπεια την απώλεια της δυνατότητας νόμιμης συμβίωσης· αυτός άλλωστε είναι ο λόγος για τον οποίο το άρθρο 10 του κανονισμού 1612/68 απονέμει στον σύζυγο αυτόν το δικαίωμα εγκαταστάσεως στο άλλο κράτος μέλος²². Η οδηγία 2004/38 δίδει πλέον έμφαση και στο δικαίωμα ελεύθερης διαμονής στο έδαφος των κρατών μελών. Επομένως, δεν επιδιώκεται πλέον η διασφάλιση μόνον της κινητικότητας, αλλά και η σταθερότητα και η διάρκεια της διαμονής σε άλλο κράτος μέλος. Υπό τη νέα αυτή οπτική, ευχερώς αντιλαμβάνεται κανείς ότι το να τίθεται η προηγούμενη νόμιμη διαμονή ως προϋπόθεση της ασκήσεως του δικαιώματος διαμονής που αντλούν από την οδηγία 2004/38 οι υπήκοοι τρίτων χωρών, μέλη της οικογένειας πολίτη της Ένωσης, ενδέχεται να επηρεάσει τη διάρκεια της διαμονής του πολίτη της Ένωσης στο κράτος μέλος που αυτός ελεύθερα επέλεξε. Αν μεταβληθεί η οικογενειακή κατάστασή του και το μέλος της οικογένειας δεν μπορεί να επικαλεστεί το κοινοτικό δίκαιο, με σκοπό την οικογενειακή επανένωση, λόγω μη νόμιμης προηγούμενης διαμονής σε άλλο κράτος μέλος, ο πολίτης της Ένωσης θα εγκαταλείψει το έδαφος του κράτους μέλους στο οποίο επέλεξε να εγκατασταθεί, προκειμένου να μεταβεί σε άλλο κράτος μέλος ή τρίτο κράτος, προς διατήρηση της ενότητας

της οικογένειάς του. Η προσβολή του δικαιώματος σε ομαλή οικογενειακή ζωή, λόγω της προϋποθέσεως περί προηγούμενης νόμιμης διαμονής σε άλλο κράτος μέλος επηρεάζει έτσι την αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος διαμονής. Δεν δικαιολογείται, πάντως, η διαφορετική μεταχείριση των προσβολών του δικαιώματος σεβασμού της οικογενειακής ζωής ανάλογα με το αν αυτές θίγουν το δικαίωμα του πολίτη της Ένωσης να μετακινείται ή να διαμένει σε άλλο κράτος μέλος. Επομένως, δεδομένου ότι η οδηγία 2004/38, όπως ο κανονισμός 1612/68²³, πρέπει να ερμηνεύεται επίσης υπό το πρίσμα του θεμελιώδους δικαιώματος σεβασμού της οικογενειακής ζωής, επιβάλλεται το συμπέρασμα ότι η δυνατότητα των υπηκόων τρίτων χωρών, που είναι μέλη της οικογένειας πολίτη της Ένωσης, να αντλούν δικαίωμα διαμονής από την οδηγία 2004/38 δεν μπορεί να εξαρτάται από την προηγούμενη νόμιμη διαμονή τους σε άλλο κράτος μέλος.

14. Τέλος, πρέπει να υπομνηστεί ότι το δικαίωμα διαμονής που αντλούν από την οδηγία 2004/38 οι υπήκοοι τρίτων χωρών, μέλη της οικογένειας πολίτη της Ένωσης, περιλαμβάνει μεν δικαίωμα προσβάσεως στο κοινοτικό έδαφος, πλην όμως τούτο δεν σημαίνει ότι τα κράτη μέλη δεν μπορούν να επιβάλουν περιορισμούς στο δικαίωμα αυτό. Οι περιορισμοί αυτοί προβλέπονται ρητώς. Το άρθρο 27 της οδηγίας εισάγει τον κλασικό περιορισμό περί δημοσίας τάξεως όσον αφορά το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής του πολίτη της Ένωσης και των μελών της οικογένειάς του, ανεξαρτήτως της ιθαγένειάς τους. Το άρθρο 35 προβλέπει περιορισμούς σε περίπτωση καταχρήσεως ή απάτης. Η διάταξη αυτή αφορά, προδηλώς, τους εικονικούς γάμους, αλλά μπορεί να θεωρηθεί ότι η κατάχρηση δικαιώματος καλύπτει και περιπτώσεις όπως η κριθείσα με την απόφαση

22 — Βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Akrich (σκέψεις 51 έως 54).

23 — Βλ. απόφαση της 18ης Μαΐου 1989, 249/86, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλογή 1989, σ. 1263, σκέψη 10), και προπαρατεθείσα απόφαση Baumbast και R (σκέψη 72).

Akrich, δηλαδή περιπτώσεις καταχρηστικής αποφυγής της εφαρμογής σχετικών με τη μεταναστευση εθνικών κανόνων. Σημειώτεον ότι οι επιτρεπόμενοι από την οδηγία 2004/38 περιορισμοί περιλαμβάνουν τους περιορισμούς που, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, τα κράτη μέλη μπορούν να επιβάλλουν, στο πλαίσιο της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, στο δικαίωμα σεβασμού της οικογενειακής ζωής, κατά την έννοια του άρθρου 8 ΕΣΔΑ²⁴.

15. Συνεπώς, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η οδηγία 2004/38 δεν επιτρέπει στα κράτη μέλη να θέτουν την προηγούμενη νόμιμη διαμονή σε άλλο κράτος μέλος ως προϋπόθεση της δυνατότητας των υπηκόων τρίτης χώρας, που είναι μέλη της οικογένειας πολίτη της Ένωσης, να επικαλούνται το παρεχόμενο από την οδηγία αυτή δικαίωμα διαμονής.

Οι συνέπειες του χρόνου συνάψεως του γάμου όσον αφορά τη δυνατότητα επικλήσεως του αντλούμενου από την οδηγία 2004/38 δικαιώματος διαμονής

16. Με το δεύτερο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, ζητείται, κατ' ουσίαν, από το Δικαστήριο να αποφανθεί αν ο υπήκοος τρίτου κράτους μπορεί να αντλήσει από τις διατάξεις της οδηγίας 2004/38 δικαίωμα διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής μαζί με τον πολίτη της Ένωσης του οποίου είναι σύζυγος, μολονότι εισήλθε στο κράτος μέλος υποδοχής πριν τη σύναψη του γάμου ή, ακόμη, πριν την έλευση του πολίτη της Ένωσης. Το ζήτημα τίθεται διότι, κατά το

άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας, δυνατότητα επικλήσεως των διατάξεων της έχουν μόνον οι πολίτες της Ένωσης της «τα μέλη των οικογενειών τους [...] που τους συνοδεύουν ή [μεταβαίνουν στο κράτος μέλος υποδοχής με σκοπό την οικογενειακή επανένωση]». Μήπως τούτο σημαίνει ότι ο υπήκοος τρίτης χώρας πρέπει να έχει καταστεί μέλος της οικογένειας πριν την έλευσή του στο κράτος μέλος υποδοχής; Αυτή την άποψη υποστηρίζει η Ιρλανδική Κυβέρνηση. Αν όχι, πώς μπορεί να θεωρηθεί ότι ο υπήκοος τρίτης χώρας συνοδεύει τον πολίτη της Ένωσης ή μεταβαίνει στο κράτος μέλος υποδοχής με σκοπό την οικογενειακή επανένωση, υπό την ιδιότητα του μέλους της οικογένειας του εν λόγω πολίτη;

17. Πάντως, η άποψη του καθού στην κύρια δίκη κράτους μέλους δεν έχει έρεισμα στο άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38. Η λέξη «συνοδεύει» μπορεί να υποδηλώνει κίνηση και να σημαίνει «μεταβαίνω με κάποιον», αλλ' επίσης να έχει στατική έννοια και να σημαίνει «είμαι με κάποιον». Η διττή αυτή σημασία απαντά στον αντίστοιχο του γαλλικού όρο που χρησιμοποιείται σε άλλες γλωσσικές αποδόσεις του κειμένου, όπως είναι ο αγγλικός όρος «accompany», ο ισπανικός «acompañar», ο ιταλικός «accompagnare» ή πορτογαλικός «acompanhar». Προς εξάλειψη αυτής της ασάφειας στη διατύπωση, απαιτείται εκ νέου η ερμηνεία της οικείας διατάξεως κατά τρόπο λειτουργικό. Συναφώς, αν δινόταν έμφαση μόνο στην κινητικότητα των κοινωνικών υπηκόων και στο δικαίωμά τους να μεταβαίνουν ελεύθερα σε άλλο κράτος μέλος, θα μπορούσε λυσιτελώς να υποστηριχθεί ότι το κοινοτικό δίκαιο δεν κατοχυρώνει υπέρ των μελών της οικογένειας δικαίωμα διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής του πολίτη της Ένωσης, εφόσον ο οικογενειακός δεσμός συνάπτεται μετά την άσκηση του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας. Στην περίπτωση αυτή, το να μην επιτραπεί η οικογενειακή επανένωση δεν λειτουργεί

24 — Βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Carpenter.

αποτρεπτικά ως προς την άσκηση του δικαιώματος ελεύθερης μεταβάσεως του κοινοτικού υπηκόου.

18. Πλην όμως, όπως προαναφέρθηκε, στα δικαιώματα που απορρέουν, σύμφωνα με το άρθρο 18 ΕΚ, από την ιθαγένεια Ένωσης καταλέγεται και το δικαίωμα ελεύθερης διαμονής στο έδαφος των κρατών μελών. Λογικά, η οδηγία 2004/38, που αποσκοπεί στη ρύθμιση της ασκήσεως του θεμελιώδους δικαιώματος κυκλοφορίας και διαμονής των πολιτών της Ένωσης, αφορά, σύμφωνα με το άρθρο 3, όλους τους πολίτες της Ένωσης που «μεταβαίνουν ή διαμένουν» σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο του οποίου έχουν την ιθαγένεια. Όπως, όμως, τόνισα στο πλαίσιο της απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, η διαμονή του πολίτη της Ένωσης στο κράτος μέλος υποδοχής δεν θα έχει διάρκεια αν ο εν λόγω πολίτης δεν μπορεί να διαμείνει εκεί μαζί με τα μέλη της οικογένειάς του. Μικρή σημασία έχει, όσον αφορά την αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος διαμονής, το χρονικό σημείο κατά το οποίο ένα πρόσωπο καθίσταται μέλος της οικογένειας του πολίτη της Ένωσης. Επίσης, μικρή σημασία έχει το ότι το πρόσωπο που κατέστη μέλος της οικογένειας του πολίτη της Ένωσης βρισκόταν ήδη στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής πριν την έλευση του πολίτη της Ένωσης. Μολονότι, όπως συνέβη στις υποθέσεις της κύριας δίκης, ο υπήκοος τρίτης χώρας σύναψε γάμο με τον πολίτη της Ένωσης κατά τη διαμονή του δεύτερου στο κράτος μέλος υποδοχής και μολονότι, κατά τον χρόνο συνάψεως του γάμου, ο προαναφερθείς υπήκοος είχε ήδη εισέλθει στο κράτος μέλος υποδοχής, η άρνηση του εν λόγω κράτους μέλους να του χορηγήσει άδεια διαμονής, υπό την ιδιότητα του συζύγου πολίτη της Ένωσης, συνιστά προσβολή του δικαιώματος σεβασμού της οικογενειακής ζωής και, επομένως, επηρεάζει εξίσου τη διαμονή του πολίτη της Ένωσης στο έδαφός του.

19. Στο πλαίσιο του δικαιώματος διαμονής που είναι συνυφασμένο με το θεμελιώδες δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι η συνιστά προσβολή του δικαιώματος διαμονής που αντλούν οι κοινοτικοί εργαζόμενοι και, επομένως, τα μέλη των οικογενειών τους από τις οδηγίες 68/360/ΕΟΚ²⁵ και 73/148 η άρνηση κράτους μέλους να χορηγήσει άδεια διαμονής σε υπήκοο τρίτης χώρας που έχει συνάψει γάμο με κοινοτικό εργαζόμενο στη χώρα υποδοχής μετά την παράνομη είσοδό του σε αυτήν²⁶. Εφόσον τούτο ίσχυε υπό το κράτος των προγενέστερων της οδηγίας 2004/38 νομοθετημάτων ισχύει κατά μείζονα λόγω εν προκειμένω. Σκοπός της οδηγίας αυτής είναι, επαναλαμβάνω, η «ενίσχυση» του δικαιώματος διαμονής όλων των πολιτών της Ένωσης. Καταλήγω, επομένως, στο συμπέρασμα ότι οι υπήκοοι τρίτων χωρών μπορούν να επικαλεστούν τα δικαιώματα που απονέμει η οδηγία 2004/38 στα μέλη της οικογένειας που «συνοδεύουν», κατά την έννοια του άρθρου 3 της εν λόγω οδηγίας, τον πολίτη της Ένωσης, ανεξαρτήτως του χρόνου κατά τον οποίον απέκτησαν την ιδιότητα του μέλους της οικογένειάς του.

20. Επομένως, στο δεύτερο και στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38 εφαρμόζεται και στην περίπτωση υπηκόου τρίτης χώρας, ο οποίος είναι σύζυγος πολίτη της Ένωσης διαμένοντος στο κράτος μέλος υποδοχής, ανεξαρτήτως του χρόνου και του τόπου συνάψεως του γάμου και ανεξαρτήτως του χρόνου και του τρόπου εισόδου του στο κράτος μέλος υποδοχής.

25 — Οδηγία 68/360/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί καταργήσεως των περιορισμών στη διακίνηση και στη διαμονή των εργαζομένων των κρατών μελών και των οικογενειών τους στο εσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 43).

26 — Βλ. προπαρατεθείσα απόφαση ΜRAX (σκέψεις 63 έως 80).

III — Προτάσεις

21. Κατόπιν των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα ερωτήματα του High Court ως εξής:

- «1) Η οδηγία 2004/38/ΕΚ δεν επιτρέπει στα κράτη μέλη να θέτουν την προηγούμενη νόμιμη διαμονή σε άλλο κράτος μέλος ως προϋπόθεση της δυνατότητας των υπηκόων τρίτης χώρας, που είναι μέλη της οικογένειας πολίτη της Ένωσης, να επικαλούνται το παρεχόμενο από την οδηγία αυτή δικαίωμα διαμονής.

- 2) Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38 εφαρμόζεται και στην περίπτωση υπηκόου τρίτης χώρας, ο οποίος είναι σύζυγος πολίτη της Ένωσης διαμένοντας στο κράτος μέλος υποδοχής, ανεξαρτήτως του χρόνου και του τόπου συνάψεως του γάμου και ανεξαρτήτως του χρόνου και του τρόπου εισόδου του στο κράτος μέλος υποδοχής.»